

*Грищенко І. В.,
викладач кафедри гуманітарних і фундаментальних дисциплін, Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ, м. Вінниця*

*Білецька Н. В.,
к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів, оподаткування та торгівельного підприємництва, Вінницький інститут конструювання одягу і підприємництва, м. Вінниця*

*Клівіденко Л. М.,
к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів і кредиту, Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ, м. Вінниця*

ФАКТОРИ І ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

***Анотація.** У статті відмічено, що в процесі забезпечення вимог інноваційного розвитку підприємств найбільш актуальною є наявність інноваційного потенціалу, який формується з наступних складових: наукового, технічного, фінансового, інтелектуального й інформаційного потенціалу. Науковий потенціал являє собою сукупність технічних власних і придбаних розробок та винаходів. Технічний потенціал обумовлюється технічним станом інфраструктурних можливостей підприємств, впровадженням і використанням передових новинок техніки і технологій. Фінансовий потенціал формується під впливом внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства, які дозволяють йому залучати прямі й непрямі інвестиції, здійснювати пошук способів і джерел фінансування інноваційної діяльності, мобілізувати зовнішні й внутрішні фінансові ресурси. Інтелектуальний потенціал підприємства обумовлюється наявністю у нього інтелектуального капіталу, тобто сукупності знань, навичок і виробничого досвіду співробітників. Інформаційний потенціал обумовлює наявність нематеріальних активів, що включають патенти, бази даних, програмне забезпечення, товарні знаки та ін., які продуктивно використовуються в цілях інтенсифікації інноваційної діяльності.*

Ключові слова: інновації, інноваційний потенціал, науковий потенціал, технічний потенціал, фінансовий потенціал, інтелектуальний потенціал, інформаційний потенціал.

*Grischenko I. V.,
Lecturer, Department of Humanitarian and Fundamental Disciplines, Vinnytsya Educational & Scientific Institute of Economics of Ternopil National Economic University, Vinnytsya*

*Biletska N. V.,
Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Taxation and Trade Entrepreneurship, Vinnytsya Institute of Clothes Design and Entrepreneurship, Vinnytsya*

*Klivenko L. M.,
Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of Department of Finances and Credit, Vinnytsya Educational & Scientific Institute of Economics of Ternopil National Economic University, Vinnytsya*

FACTORS AND PRINCIPLES OF FORMATION OF INNOVATIVE POTENTIAL OF AN ENTERPRISE

Abstract. The article reveals that in the process of ensuring the requirements of innovative development of enterprises the most urgent is the availability of innovative potential, which is formed from the following components: scientific, technical, financial, intellectual and informational potential. Scientific potential is a set of technical own and purchased developments and inventions. The technical potential is determined by the technical state of the infrastructure facilities of enterprises, the introduction and use of advanced innovations in equipment

and technologies. Financial potential is formed under the influence of the internal and external environment of the enterprise, which allows it to attract direct and indirect investments, to search for ways and sources of financing innovative activity, to mobilize external and internal financial resources. Intellectual potential of the enterprise is conditioned by the presence of its intellectual capital, that is, the totality of knowledge, skills and experience of employees. Informational potential determines the availability of intangible assets, including patents, databases, software, trademarks, etc., which are used effectively to intensify innovative activities.

Keywords: innovations, innovative potential, scientific potential, technical potential, financial potential, intellectual potential, informational potential.

Постановка проблеми. Інноваційна спрямованість розвитку підприємств України передбачає не тільки створення відповідних умов для розвитку безперервного процесу пошуку і практичної реалізації нових науково-технічних, технологічних і організаційно-економічних рішень у межах загальнодержавного регулювання, але і формування прозорих механізмів залучення інвестицій до кожної галузі, що забезпечуватиме фінансування модернізації й реконструкції інфраструктури підприємств.

Ефективна організація інноваційної діяльності підприємств базується насамперед на оцінці рівня інноваційного потенціалу як певної сукупності загальних і специфічних видів ресурсів, наявність яких обумовлює рівень готовності до розробки і впровадження технологічних інновацій. Активне формування і використання підприємством інноваційного потенціалу є запорукою підвищення інвестиційної привабливості в умовах інноваційного розвитку кожної галузі. Як наслідок, ефективне використання підприємством свого інноваційного потенціалу є одним із чинників підвищення його інвестиційної вартості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню різноманітних аспектів інноваційного розвитку підприємств присвячені праці таких учених, як М. Данько, Р. Гертц, Р. Жіц, П. Завлін, З. Кладченко, Д. Кокурін, З. Кравченко, Б. Лісин, С. Матвейкин, О. Молчанова, А. Сурпн, А. Тріфілова, Б. Фрідлянов. Слід зазначити, що роботи даних авторів базуються на дослідженнях таких зарубіжних учених, як Я. Ван Дейн, П. Друкер, Р. Менш, Е. Менсфілд, Р. Робінсон, П. Уайт, А. Хемільтон, Й. Шумпетер та ін.

Оцінка різноманітних аспектів функціонування підприємств розглянута в працях наступних науковців: В. А. Барінов, Е. І. Борисов, Л. Д. Гительман, Е. Р. Говсієвич, П. В. Бідолаг, В. І. Денісов, П. П. Боргів, В. Г. Кигушин, Л. А. Мелентьев, І. В. Недин, А. С. Некрасов, Л. Д. Хабачев та ін.

Проблеми управління й оцінки вартості підприємств розглянуті в працях багатьох вчених, зокрема Г. Ф. Графської, А. Г. Грязнової, Е. І. Нейман, Е. І. Овечкиної, Е. Г. Патрушевої, Л. Д. Ревуцького, М. А. Федотової та ін.

Але, звертаючи увагу на значну кількість наукових досліджень, присвячених проблемам функціонування підприємств, питання оцінки інноваційного потенціалу при формуванні інвестиційної вартості вивчені недостатньо як у теоретичному, так і практичному аспектах, що підтверджує актуальність і своєчасність даного дослідження.

Постановка завдання. В даний час відсутній комплексний підхід до формування та оцінки інноваційного потенціалу підприємств із урахуванням особливостей їх функціонування і перетворень, які відбуваються в галузях національної економіки, що підкреслює актуальність розробки методичного забезпечення оцінки інноваційного потенціалу з урахуванням вимог сучасної практики.

Виклад основного матеріалу дослідження. При реалізації політики інноваційного розвитку підприємствами і забезпечення відповідних умов для формування ефективної економічної системи необхідне забезпечення:

- технологічної інфраструктури;
- елементної й технічної бази;
- науково-технічної політики;
- комерційної інфраструктури ринку;
- нормативно-правової бази, зокрема правил функціонування оптового і роздрібного ринку [1, с. 302; 2, с. 57; 3, с. 48].

Тому для забезпечення даних вимог щодо інноваційного розвитку підприємств необхідно говорити про наявність інноваційного потенціалу, який формується з наступних складових: наукового, технічного, фінансового, інтелектуального й інформаційного потенціалу.

Науковий потенціал являє собою сукупність технічних (технологічних) власних і придбаних розробок та винаходів. Причому тут враховується також можливість і здатність підприємства знайти і придбати права на використання необхідних йому продуктів і технологій, а також проводити нові науково-дослідні роботи і здійснювати дослідно-конструкторські розробки [4, 87-88]. Специфічним видом ресурсів наукового потенціалу є науково-дослідні й дослідно-конструкторські розробки, які можуть проводитися спільно з науково-дослідними інститутами, вузами й іншими дослідницькими організаціями у процесі реалізації проектів по створенню активно-адаптивних систем, які мають практичне впровадження в господарську діяльність підприємств [5, с. 158].

Технічний потенціал обумовлюється технічним станом інфраструктурних можливостей підприємств, впровадженням і використанням передових новинок техніки і технологій, що забезпечують застосування нововведення на всіх етапах інноваційного циклу, перетворення його в нововведення або інновацію [6, 143-144]. Інноваційні проекти можуть бути успішно реалізовані тільки в межах модернізації й оновлення виробничих потужностей

підприємств, тому оновлені виробничі фонди на базі інноваційних технологій формуватимуть сукупність специфічних технічних ресурсів підприємства. Крім того, важливого значення у виробничій діяльності підприємств набуває показник фондівіддачі, що розраховується по показнику доходу, забезпеченого грошовим потоком. Дохід, забезпечений реальним грошовим потоком, є тією частиною валових грошових потоків підприємства, що співставна з реальним надходженням грошових коштів на рахунки підприємства, за вирахуванням кредитів, дебіторської заборгованості, тобто ефективність використання основних виробничих фондів визначатиметься тією реальною кількістю грошових коштів, які надходять на рахунки підприємства, в перерахунку на одну гривню, вкладену до його інфраструктури [7, с. 106].

Фінансовий потенціал формується під впливом внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства, які дозволяють йому залучати прямі й непрямі інвестиції, здійснювати пошук способів і джерел фінансування інноваційної діяльності, мобілізувати зовнішні й внутрішні фінансові ресурси [8, с. 201]. Специфічним видом ресурсів фінансового потенціалу є той обсяг інвестицій, що може бути залучений до підприємства з різних джерел на цільове фінансування проектів, в котрих зацікавлені як держава, так і приватні інвестори.

Інтелектуальний потенціал підприємства обумовлюється наявністю у нього інтелектуального капіталу, тобто сукупності знань, навиків і виробничого досвіду співробітників, а також сукупністю можливостей по його підвищенню [9, с. 146].

Інформаційний потенціал обумовлює наявність нематеріальних активів, що включають патенти, бази даних, програмне забезпечення, товарні знаки та ін., які продуктивно використовуються в цілях інтенсифікації інноваційної діяльності [10, с. 148]. Специфічним видом ресурсів є ступінь розробленості й впровадження автоматичних систем обліку продукції, що дозволяє здійснювати дистанційний моніторинг обсягів продукції підприємства відповідно до потреб споживачів у кожній галузі економіки.

На формування і використання інноваційного потенціалу здійснюють вплив чинники зовнішнього і внутрішнього середовища, а саме:

- державна політика у галузі економіки;
- державні заходи по забезпеченню доступу інноваційно-орієнтованих підприємств і установ до фінансування;
- фінансова підтримка державою інвестиційних проектів;
- нормативно-правова база регулювання інноваційної й інвестиційної діяльності;
- механізм державно-приватного партнерства в інноваційній сфері;
- свобода доступу зовнішніх інвесторів до ринку;
- галузева ідеологія застосування нових технологічних рішень на підприємствах;
- трансферт інноваційних технологій між підприємствами однієї галузі;
- інноваційна активність суб'єктів підприємницької діяльності на ринку.

Розглянуті чинники зовнішнього і внутрішнього впливу створюють сприятливу основу для формування і розвитку інноваційного потенціалу підприємства, але для ефективної реалізації програм інноваційного розвитку необхідний також ефективний розвиток механізмів державно-приватного партнерства. Наведена взаємодія обумовлена, з одного боку, зростаючими потребами підприємств у механізмах залучення джерел фінансування інноваційної діяльності, а з іншого боку, тією підтримкою, яку держава повинна забезпечити для створення умов інноваційної діяльності на законодавчому рівні.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Таким чином, вагомим фактором є політична й інституційна основа у підтримці інноваційних проектів. Окрім чіткого розподілу повноважень в державній системі, необхідне детальне визначення умов ведення переговорів із приватними інвесторами щодо повноважень учасників інноваційних процесів.

Потрібні стабільне законодавство і його нормативний розвиток, які не тільки “терпимо відносяться” до партнерств підприємств та інвесторів, але і створюють стабільні базові умови для їх подальшого розвитку.

Основою для ефективного розподілу сфер відповідальності між приватними партнерами і державою служить чітке формулювання цілей інноваційного розвитку галузі.

Досвід реалізації інноваційних проектів свідчить про те, що держава часто бере на себе ринкові ризики в межах визначених базових умов. Від розподілу ризиків і можливостей залежать функції держави. Якщо приватний інвестор несе велику частину ризиків за проектом, то держава повинна обмежено втручатися у виконання проекту або тільки контролювати його.

Прозоре й ефективне розподілення державних замовлень є найбільш слабким місцем української економічної моделі, в якій практично відсутній нормативно-регульований ринок державних замовлень.

Таким чином, формування і використання інноваційного потенціалу підприємства є необхідною умовою здійснення інноваційної діяльності й стійкого розвитку підприємства в довгостроковій перспективі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Портер М. Э. Конкуренция / М. Э. Портер; [пер. с англ.]. – М. : Вильямс, 2006. – 608 с.
2. Волкова Н. Н. Индустриальные кластеры США / Н. Н. Волкова, Т. В. Сахно // США - Канада. Экономика, политика, культура. – 2007. – №1. – С. 51-68.
3. Управление инновационными проектами / Методология управления инновационными проектами / [Т. В. Александрова, С. А. Голубев, О. В. Колосова и др.; под общ. ред. проф. И. Л. Туккеля]. – [2-е изд., перераб. и расш.]. – СПб. : СПбГТУ, 2012. – Ч. 1. – 100 с.

4. Оцінка інноваційних кластерних проектів / І. В. Гріщенко, Н. В. Білецька, Л. М. Клівіденко, В. А. Циганчук // Торгівля, комерція, підприємництво. – Львів, 2015. – № 19. – С. 86-89.

5. Гріщенко І. В. Інвестиційно-інноваційний розвиток підприємств в умовах системних перетворень / І. В. Гріщенко, Н. В. Білецька, Л. М. Клівіденко // Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. – Львів, 2016. – № 50. – С. 157-161.

6. Гріщенко І. В. Теоретико-методологічні основи інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств / І. В. Гріщенко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 1. – С. 142-145.

7. Колесов С. В. Інноваційно-інвестиційний потенціал підприємства: методологічні підходи до сутності та оцінки / С. В. Колесов, В. І. Кривда // Формування ринкових відносин в Україні : збірник наукових праць. – Вип. 5 (96). – Київ, 2009. – С. 103-110.

8. Йохна М. А. Экономика и организация инновационной деятельности / М. А. Йохна, В. В. Стадник. – К. : Издательский центр “Академия”, 2005. – 400 с.

9. Гріщенко І. В. Система забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств / І. В. Гріщенко, О. В. Балахонова // Шляхи активізації інноваційної діяльності в освіті, науці, економіці : зб. наук. праць. – 2016. – Вінниця. – Т. 1. – С. 145-147.

10. Гріщенко І. В. Структурна модель інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства / І. В. Гріщенко, О. М. Денисюк // Шляхи активізації інноваційної діяльності в освіті, науці, економіці : зб. наук. праць. – 2016. – Вінниця. – Т. 1. – С. 147-149.

REFERENCES

1. Porter, M. Je. (2006), *Konkurencija*, Vil'jams, M., 608 s.

2. Volkova, N. N. and Sahno, T. V. (2007), *Industrial'nye klastery SShA, SShA - Kanada. Jekonomika, politika, kul'tura*, №1, s. 51-68.

3. Upravlenie innovacionnymi proektami / Metodologija upravlenija innovacionnymi proektami / T. V. Aleksandrova, S. A. Golubev, O. V. Kolosova i dr. (2012); 2nd ed, SPbGTU, SPb, Ch 1, 100 s.

4. Grischenko, I. V. Bilets'ka, N. V. Klividenko, L. M. and Tsyhanchuk, V. A. (2015), *Otsinka innovatsiynykh klasternykh proektiv, Torhivlya, komertsiya, pidpryyemnytstvo*, L'viv, № 19, s. 86-89.

5. Grischenko, I. V. Bilets'ka, N. V. and Klividenko, L. M. (2016), *Investytsiyno-innovatsiynny rozvytok pidpryyemstv v umovakh systemnykh peretvoren'*, *Visnyk L'viv's'koyi komertsiyoi akademiyi*. Seriya ekonomichna, L'viv, № 50, s. 157-161.

6. Grischenko, I. V. (2009), *Teoretyko-metodolohichni osnovy investytsiyno-innovatsiynoyi diyal'nosti pidpryyemstv*, *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu*, № 1, s. 142-145.

7. Kolesov, S. V. and Kry`vda, V. I. (2009), *Innovacijno-investy`cijny`j potencial pidpry`yemstva: metodologichni pidxody` do sutnosti ta ocinky`*, *Formuvannya ry`nkovy`x vidnosy`n v Ukraini: zbirny`k naukovy`x prac`*, vy`p. 5 (96), Ky`yiv, s. 103-110.

8. Joxna, M. A. and Stadny`k, V. V. (2005), *Ekonomy`ka y` organy`zacy`ya y`nnovacy`onnoj deyatel`nosy`*, *Y`zdatel`sky`j centr “Akademy`ya”*, K., 400 s.

9. Grischenko, I. V. and Balakhonova, O. V. (2016), *Systema zabezpechennya investytsiyno-innovatsiynoyi diyal'nosti pidpryyemstv*, *Shlyakhy aktyvizatsiyi innovatsiynoyi diyal'nosti v osviti, nautsi, ekonomitsi*: zb. nauk. prats', Vinnytsya, T. 1, s. 145-147.

10. Grischenko, I. V. and Denysyuk, O. M. (2016), *Strukturna model' investytsiyno-innovatsiynoho potent-sialu pidpryyemstva*, *Shlyakhy aktyvizatsiyi innovatsiynoyi diyal'nosti v osviti, nautsi, ekonomitsi*: zb. nauk. prats', Vinnytsya, T. 1, s. 147-149.